

İkinci yüz yıla girerken Dünya bildiğimiz gibi değil

Güven Sak
İzmir İktisat Kongresi
20 Mart 2023

“İçinde bulunduğu ortama alışmak insanoğlunun en belirgin özelliklerinden biridir. Çok azımız *son yarım asırdır* içinde yaşadığımız ekonomik organizasyonun...güvenilmez ve geçici olduğunun farkındaydık”

-Keynes(1919) «*The Economic Consequences of the Peace*»

Çerçeve

- **İlk yüzyılda güçlü bir kapasite biriktirdik**

- Yüz yıl önce küçülen imparatorluk hayat damarlarımızı parçalamıştı
- Türkiye bölgesinde önemli bir ülke oldu
- 1980 dışı açılma, 1996 Gümrük Birliği düzenlemesi
 - 1937 Karabük Demir Çelik, 1887 Japonya, 1883 Almanya
 - 1960 Ereğli Demir Çelik
 - 1969 İskenderun Demir Çelik ve 600 Sovyet teknisyeni, 1968 Kore

- **Ama artık dünya değişti**

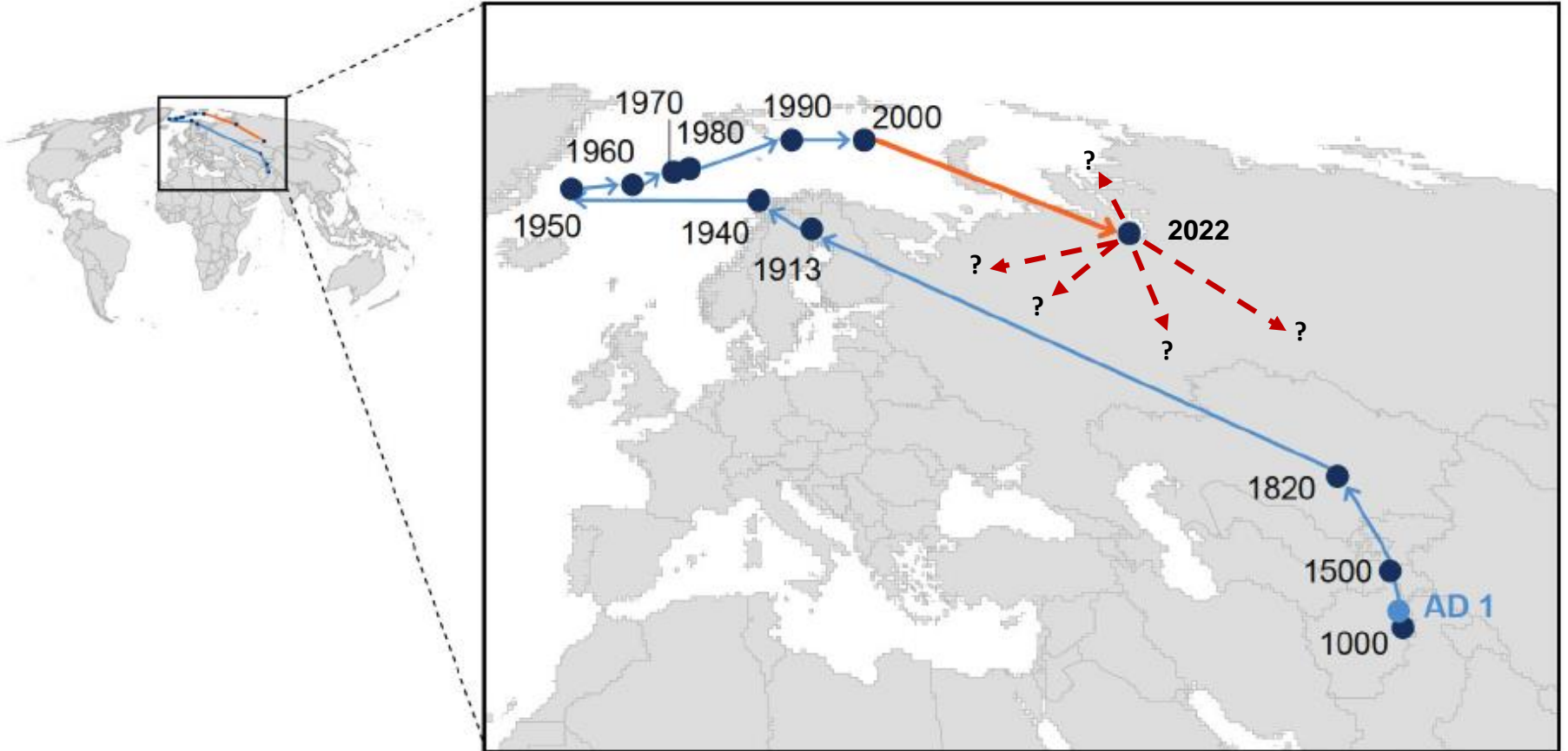
- Yüz yıl sonra küresel değer zincirlerinin yeniden yapılanacağı bir süreçteyiz
- Dün eski dengeye dönerdik, şimdi ileriye doğru mutasavver bir geleceğe sıçrayacağız
 - Her ülke, her bölge ve her bireyin intibak kabiliyeti ve maliyeti aynı değil
 - Geçiş süreci yönetimi önemli

- **İlk yüzyıldaki birikimimiz ikinci yüzyılda sıçrama kabiliyetimizi artırabilir**

- Deprem ve doğal afetler intibak maliyetini artırdı ama...
 - Enerjimizi son beş yıldaki gibi boşa israf etmezsek
 - Küresel, bölgesel ve yerel önceliklerin farkına varırsak
 - Politika tasarım kabiliyetini geri kazanırsak
 - Ortaklaşmaya dayalı karar alma mekanizmaları geliştirebilirsek
- Fırsat ortada
 - Neyse ki seçim var

Dünyanın ekonomik siklet merkezi nereye gider???

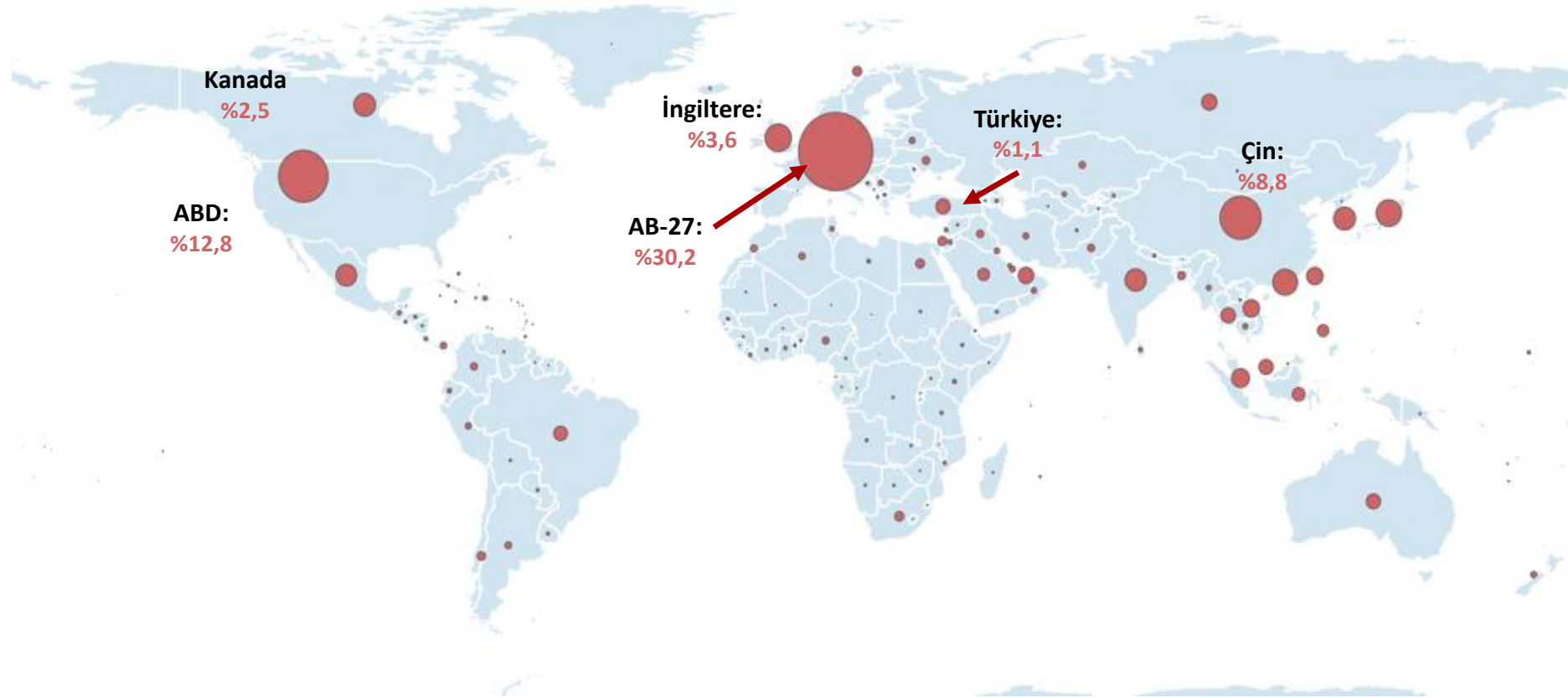
1750'den bugüne karbon salımlarının yüzde 50'si 1990 sonrasında

Avrupa Birliği ve G7 dñnyanın en büyük pazarı

İhracatımızın yüzde 90'ı imalat sanayi ürünleri ve toplamın 60'ı G7 ÷lkelerine

Ülkelerin küresel ithalattan aldıkları pay, 2019

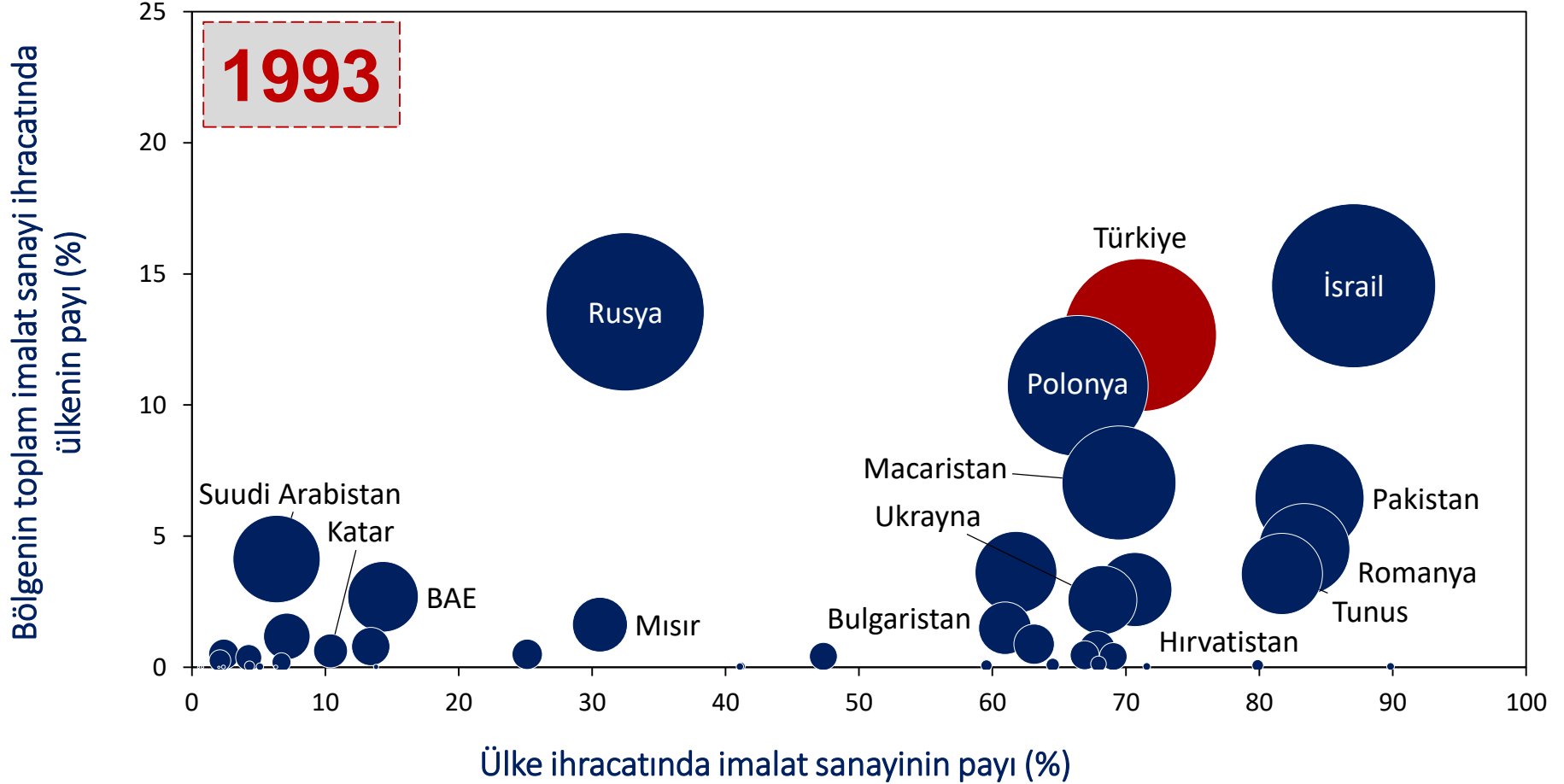

*Daire boyutları, küresel ithalattaki payı temsil etmekte

Kaynak: The Growth Lab at Harvard University, 2019, "International Trade Data (SITC, 92)", TEPAV hesaplamaları

Gümrük birliğinden önce nasıldık?

Ülkelerin ihracatında imalat sanayilerinin payı, %, 1993

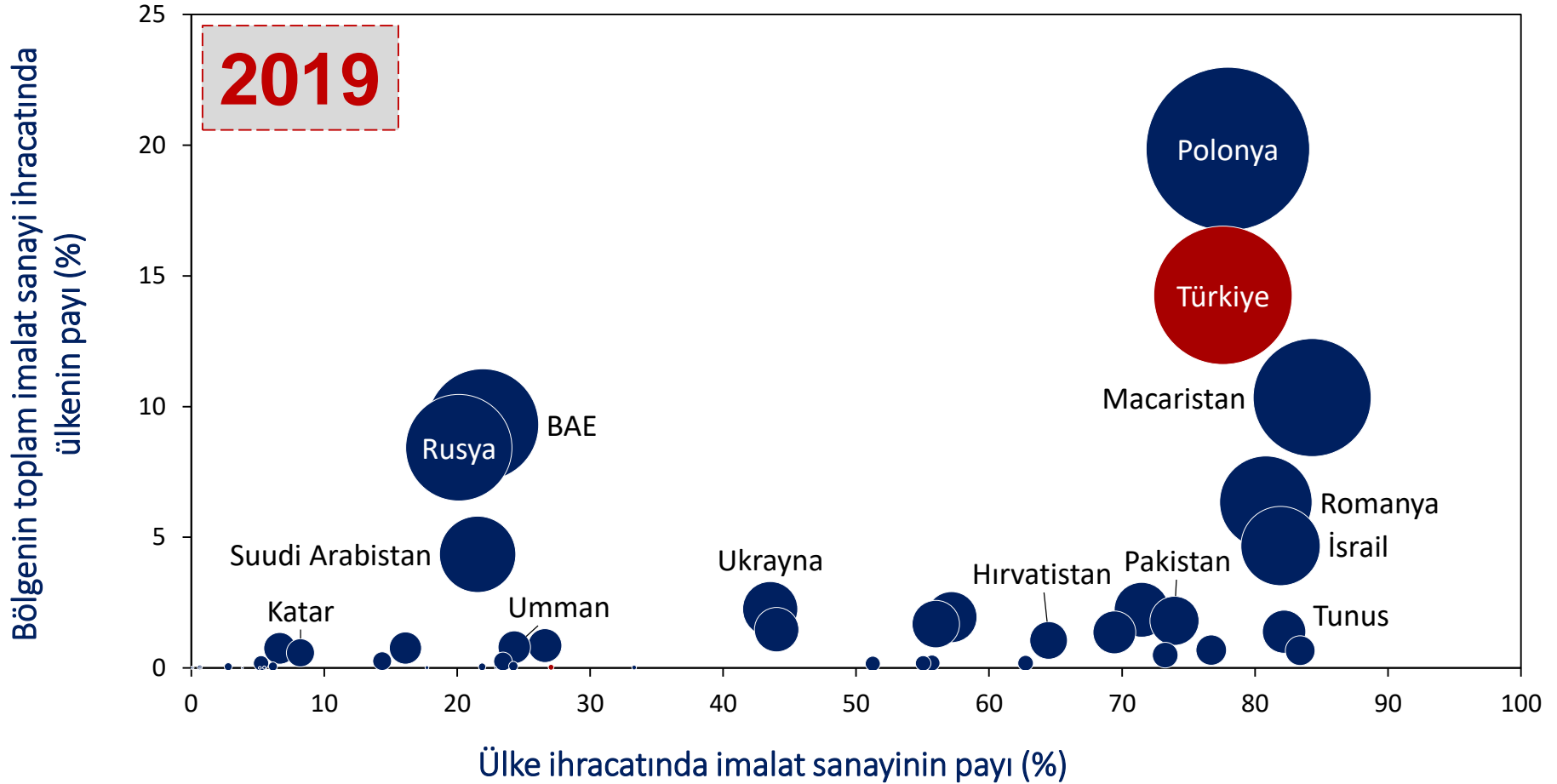

Kaynak: The Growth Lab at Harvard University, 2019, "International Trade Data (HS, 92)", Dünya Bankası, TEPAV hesaplamaları

Not: Daire boyutları imalat sanayi ihracatını temsil etmektedir.

Şimdi nasılız?

Ülkelerin ihracatında imalat sanayilerinin payı, %, 2019

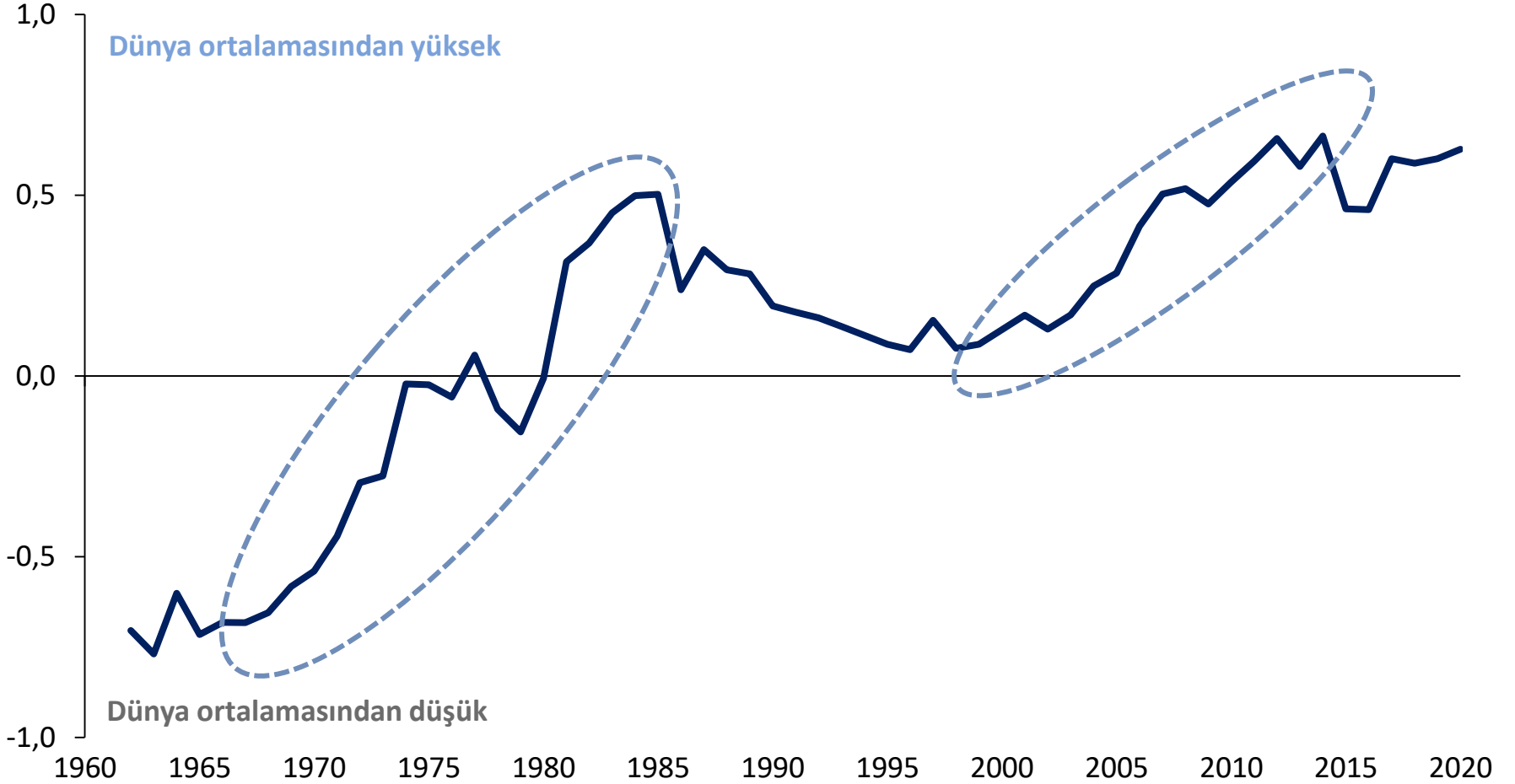

Kaynak: The Growth Lab at Harvard University, 2019, "International Trade Data (HS, 92)", Dünya Bankası, TEPAV hesaplamaları

Not: Daire boyutları imalat sanayi ihracatını temsil etmektedir.

Rekabet Gücümüz neydi, ne oldu?

Türkiye'nin ekonomik kompleksitesi, 1962-2020*

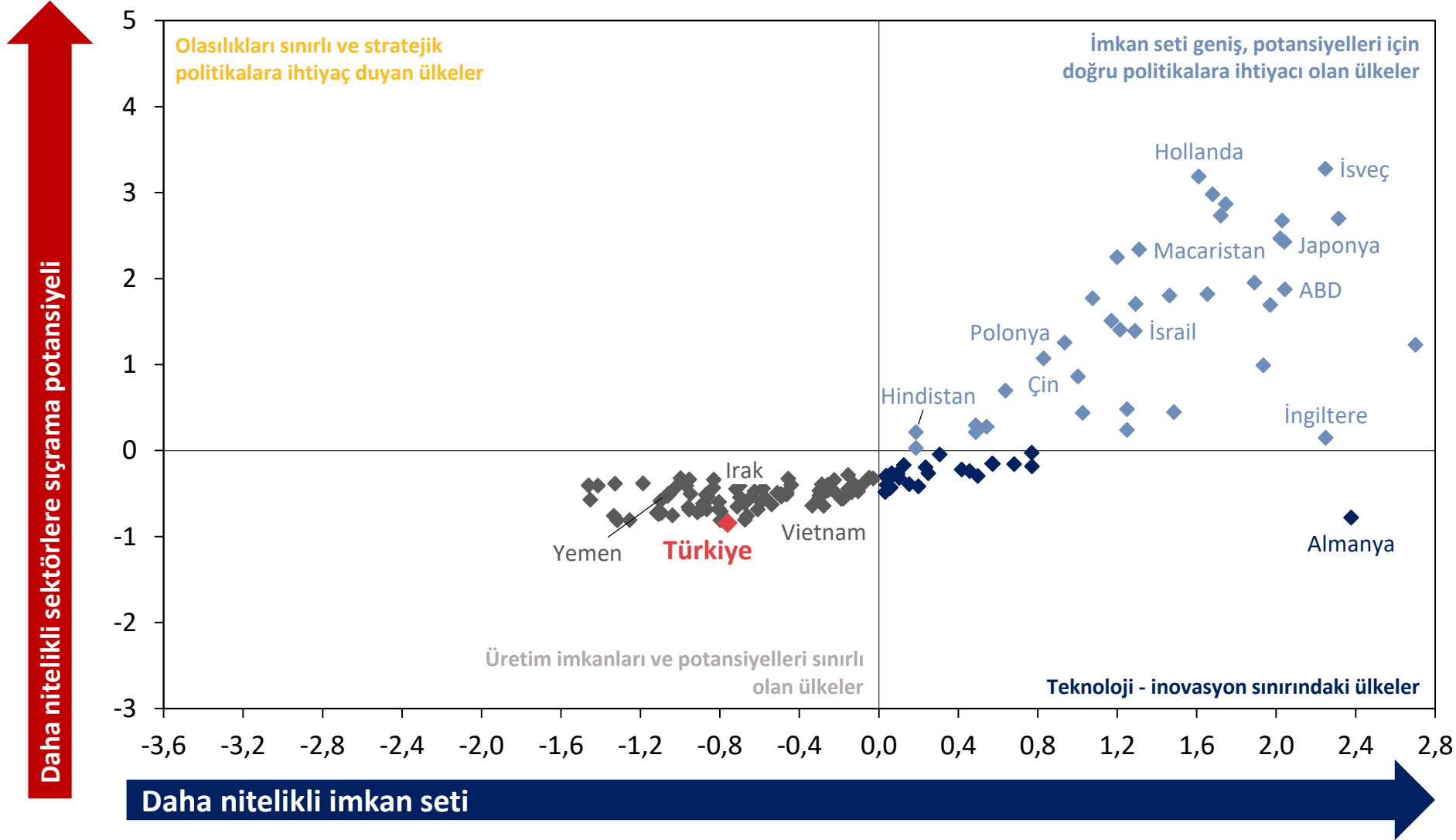
Dünya ortalamasından yüksek

Dünya ortalamasından düşük

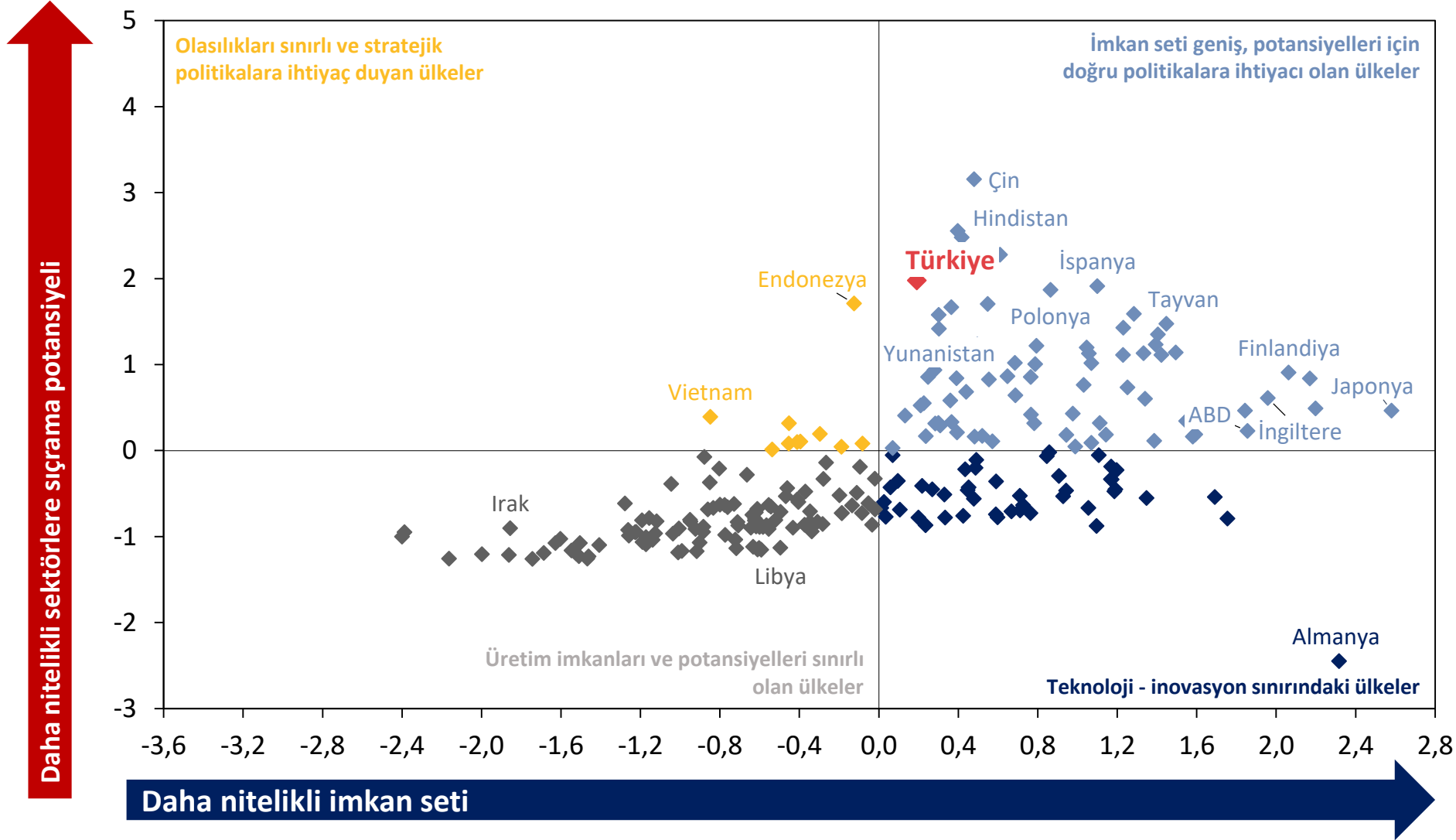
Not: Ekonomik kompleksite endeksi, ülkenin sahip olduğu üretken bilgi miktarını ölçer.

Kaynak: The Growth Lab at Harvard University, 2021, "International Trade Data (HS, 92)", TEPAV hesaplamaları

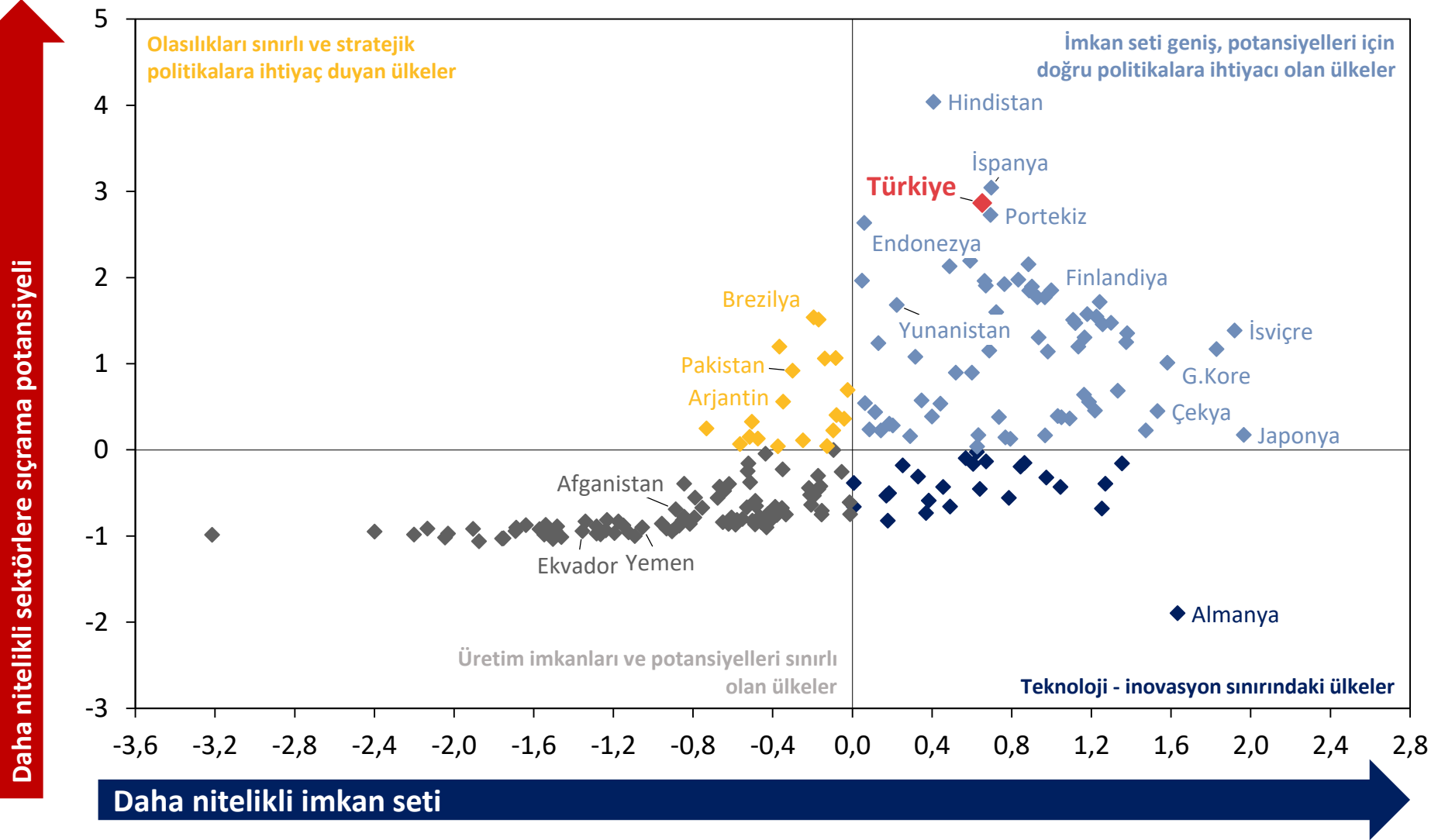
Ülkelerin ekonomik kompleksiteleri, 1962

Ülkelerin ekonomik kompleksiteleri, 2000

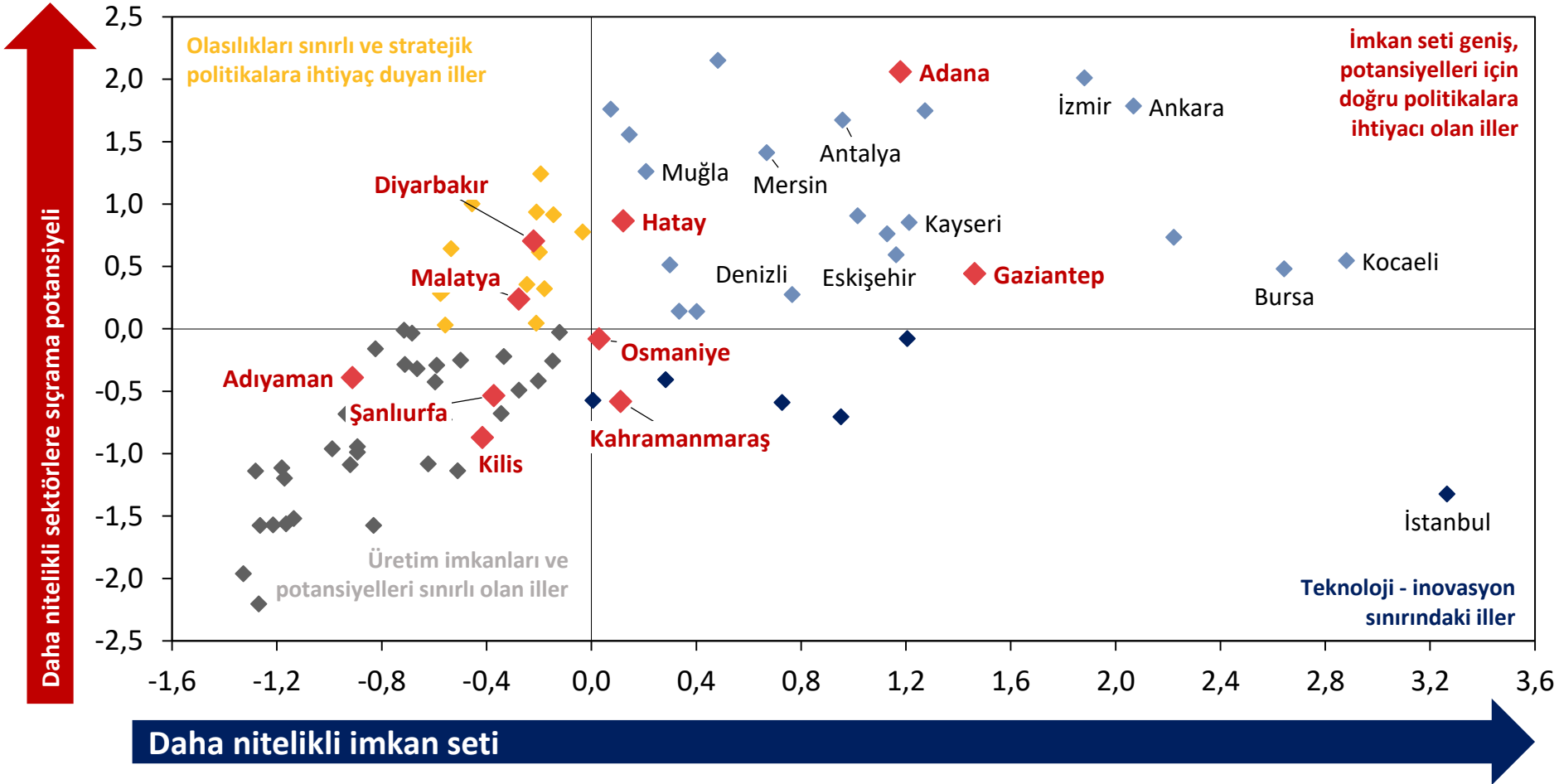
Ülkelerin ekonomik kompleksiteleri, 2020

Her ilin beceri seti ayrı,

her ilde yapılması gerekenler farklı, mekânsal planlama önemli

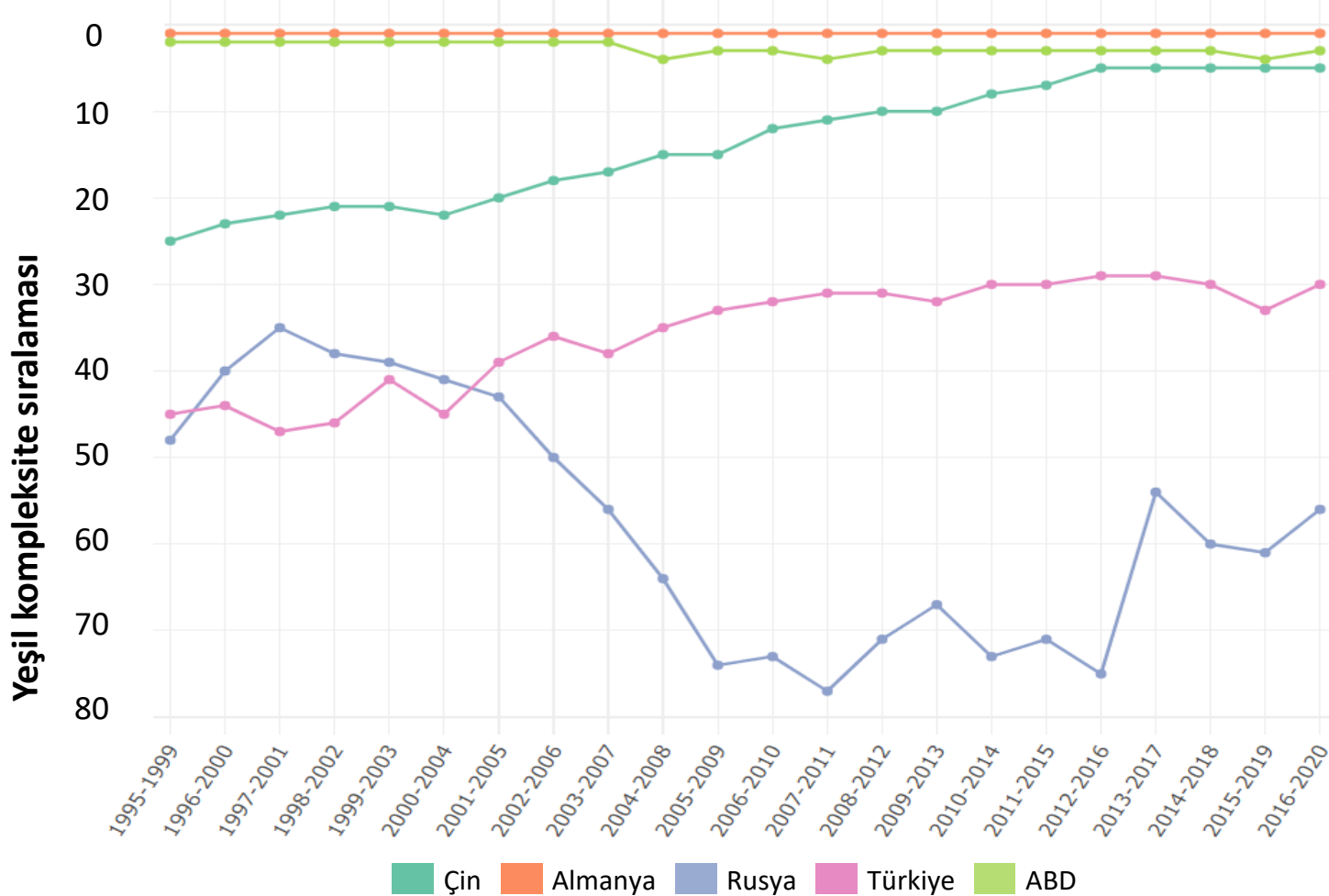
İllerin ekonomik sofistikasyon seviyeleri ve potansiyelleri, 2019

Türkiye, 2000-2010 döneminde yeşil ürün ihracatında önemli bir ilerleme kaydetti

Bu performansımızı devam ettirmemiz gerekli

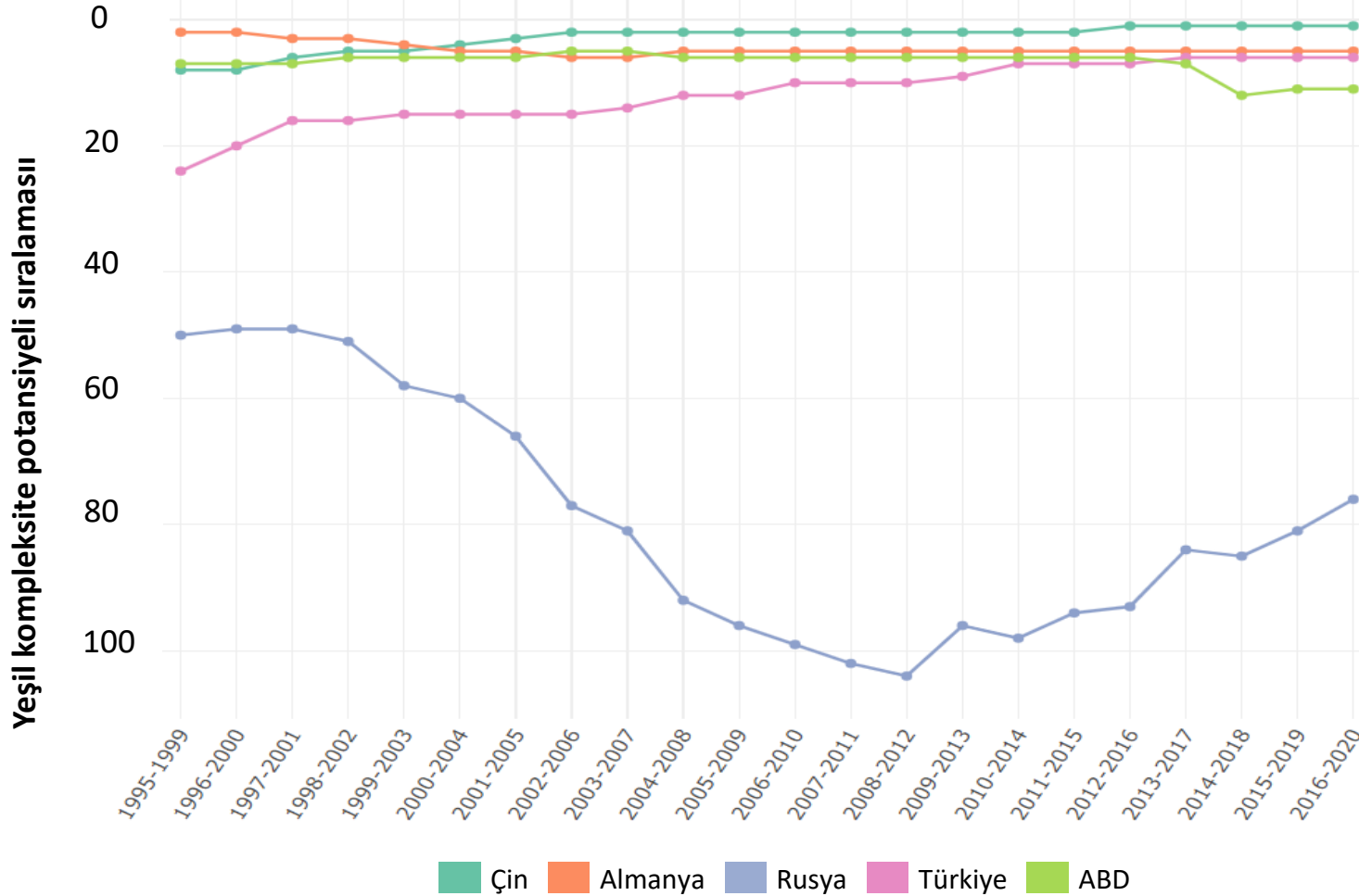
Ülkelerin yeşil kompleksite* sıralamaları, 1995-2020

Türkiye «yeşil kompleksite potansiyeli»nde 6. sırada

Yeşil ürünlere geçiş potansiyelimiz çok yüksek

Ülkelerin yeşil kompleksite potansiyeli* sıralaması (GCP), 1995-2020

*GCP, bir ülkenin henüz rekabetçi bir şekilde üretmediği ürünlerin yakınlığına ve kompleksitesine bağlı olarak gelecekte yeşil, kompleks ürünleri üretebilmesi için ne kadar potansiyele sahip olduğunu ölçer.

İkinci yüzyılın başında dünya alıştığımız dünya değil

Fark nerede?

Küresel

- Ulus ötesi tehditler ön plana çıktı
 - İklim değişikliği, pandemi
- Yeşil mutabakat gündemi
 - Küresel değer zincirleri yeniden yapılıyor
- Yeşil ve dijital mutabakatın ilk jeopolitik sonucu görünür oldu
 - Rusya-Ukrayna savaşı
- G20'nin önemi arttı
 - Kapsayıcı küresel istişare mekanizması

Bölgesel

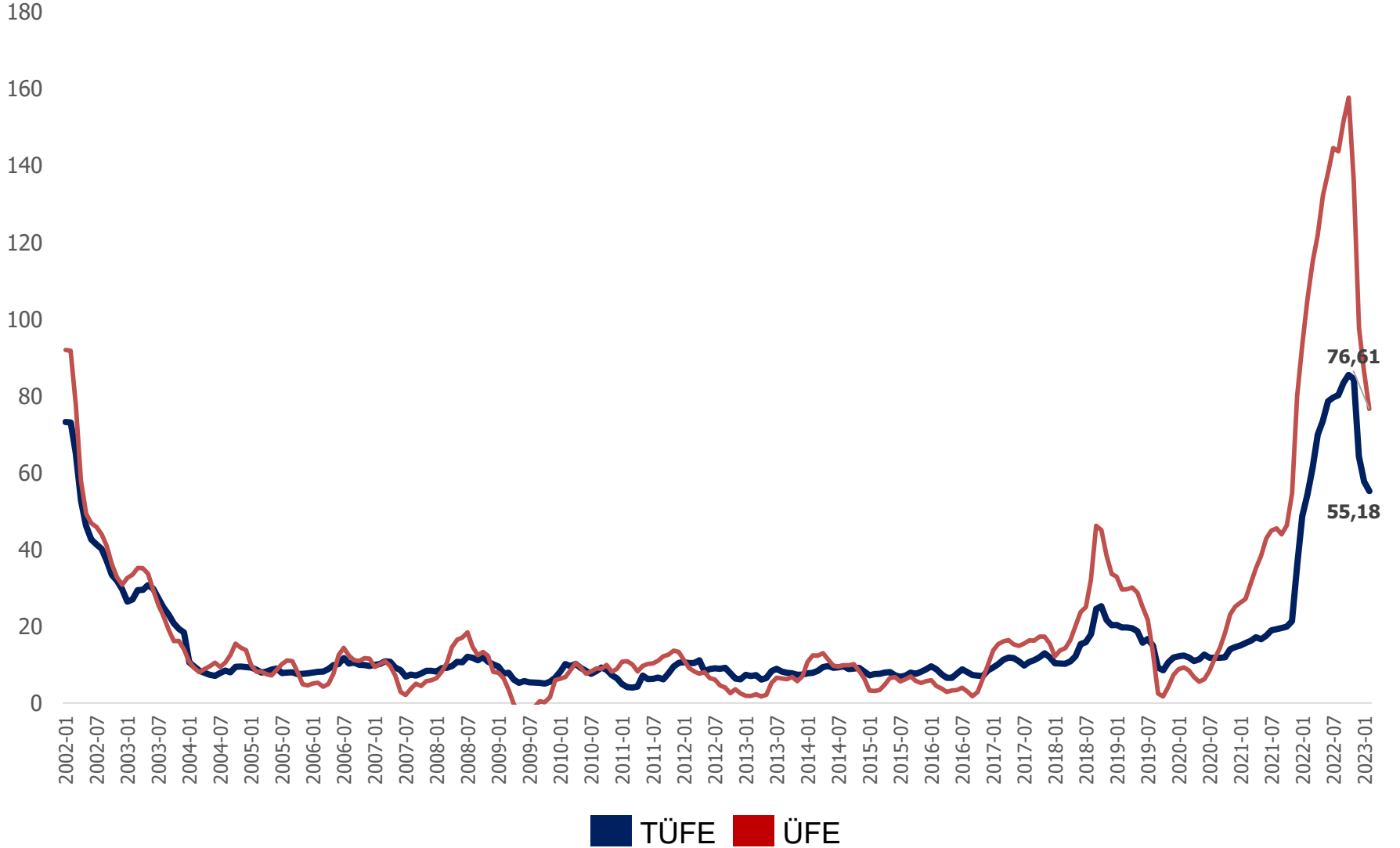
- Çevremizde iş modelini kaybedecek ülkeler var
 - Her ülkede boşuna dönüşüm gündemi yok
- Çevremizde zaten başarısız devletler vardı, şimdi sayılarının artmasını beklemek lazım
 - Suriye her tür melanetin kuluçka merkezi olmaya aday öncelikle-elektrik meselesi

Yerel

- Türkiye'nin hareket kabiliyeti genişledi
 - Küresel değer zincirleri iklim gündemi ile yeniden yapılıyor
 - Gürcistan'dan Özbekistan'a eski Sovyet coğrafyasında hala Rusya'ya bağımlı kalanların Küresel sisteme entegrasyonu zamanı
 - Rusya'dan Körfez'e ekonomik dönüşüm programlarının önemi arttı
- Türkiye'nin politika tasarım kabiliyeti 2018 sonrasında ortadan kalktı
 - Müsteşarlıklar önemliymiş, öğrendik
- Deprem sonrası keşmekeş, 2018 sonrası kurumsal kapasite erozyonunun boyutlarını ortaya koydu
 - Resmi Gazete idari erozyonun en iyi göstergesi
- Peki biz ne yapıyoruz?

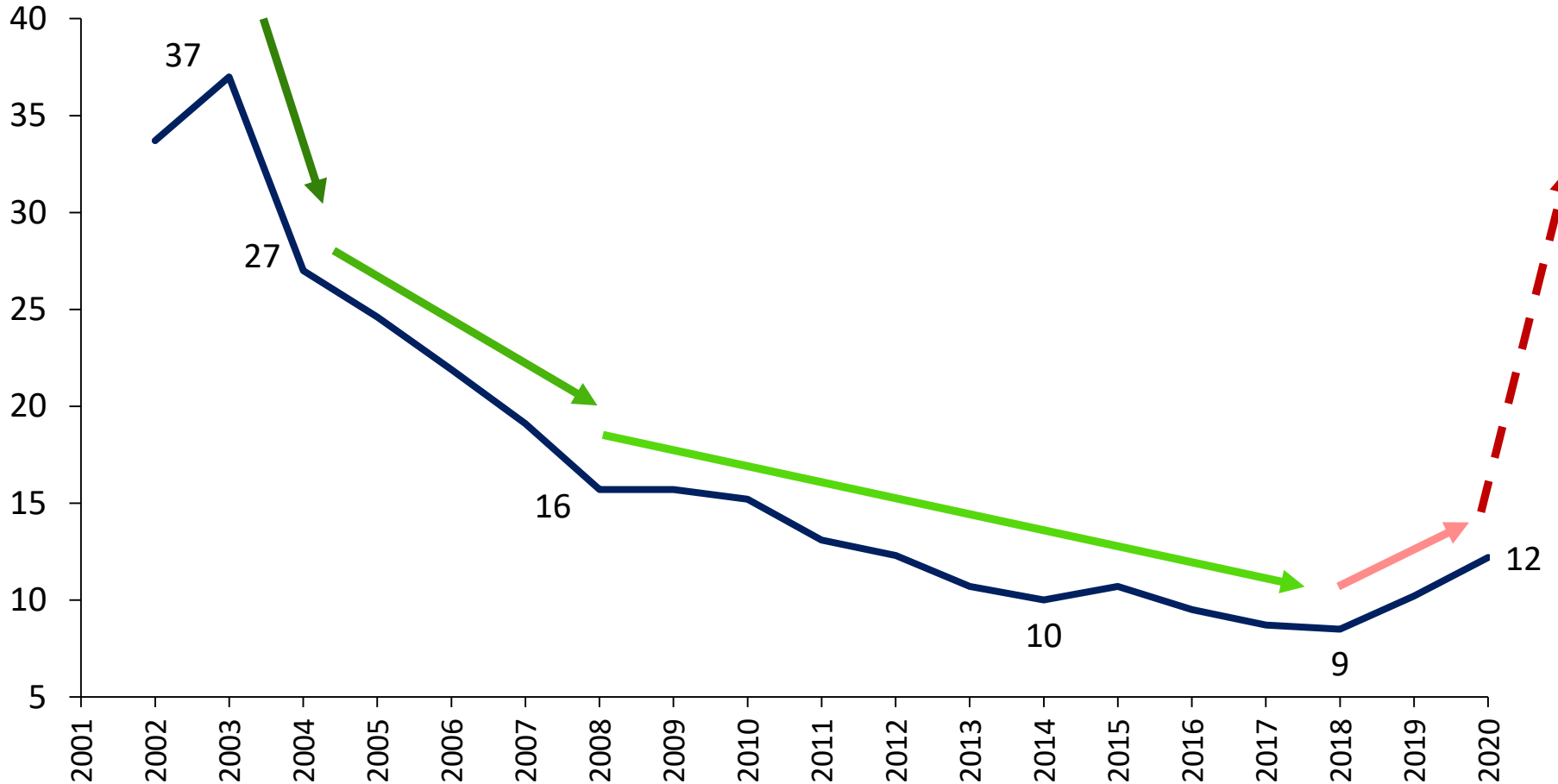
Enflasyon patladı

Türkiye tüketici fiyat ve üretici fiyat endeksleri, % değişimi, 2002 - 02/2023

Türkiye’de yoksulluk oranı yeniden yükselişe geçti

Yoksulluk oranı, günde 5,50 dolar, 2011 SAGP, nüfusun %'si, 2002-2021

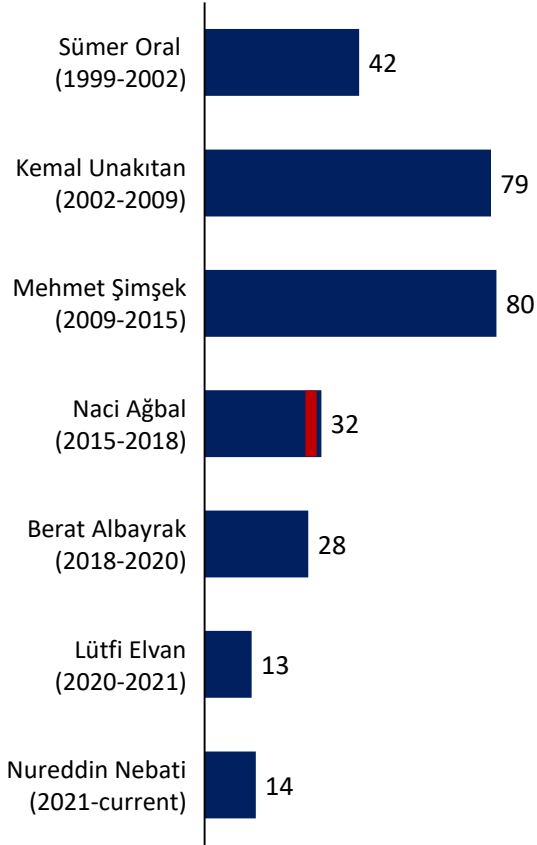

Kaynak: Dünya Bankası

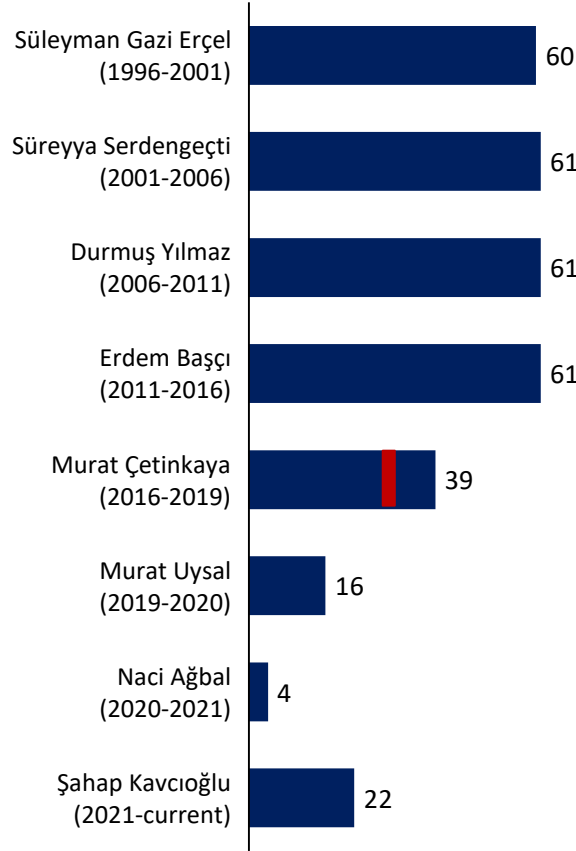
*2020 ve 2021 Dünya Bankası tahminleridir.

Ofiste kalma süreleri, ay

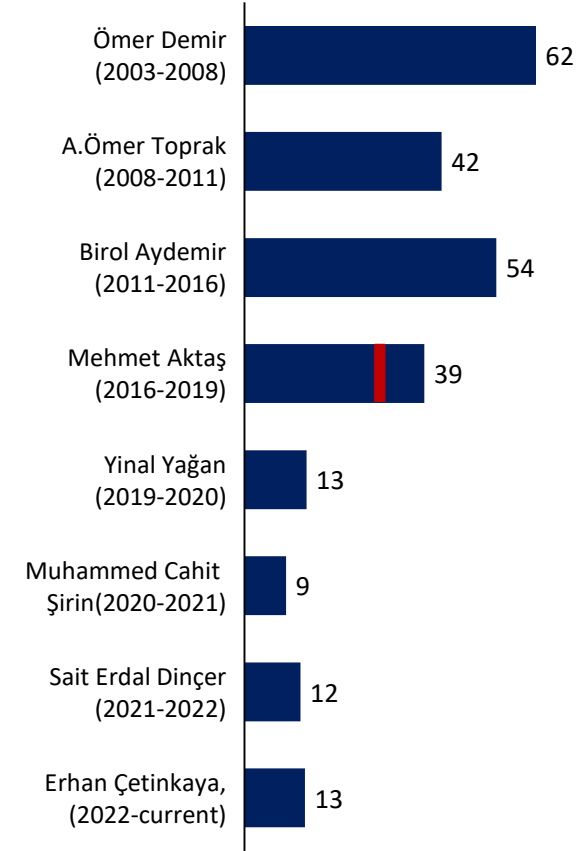
Hazine ve Maliye Bakanları*

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Başkanları

TÜİK Başkanları

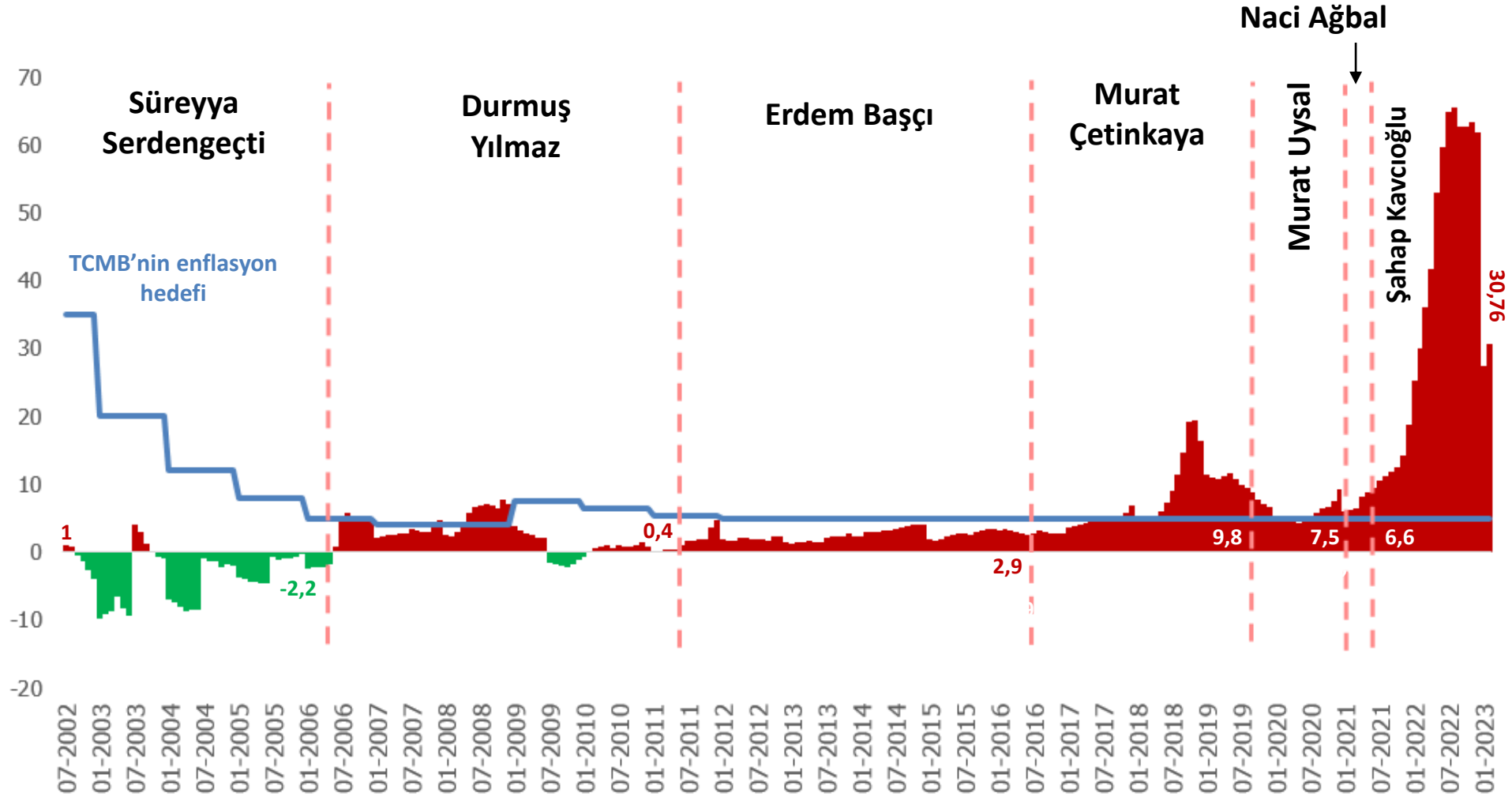

Başkanlık sistemine geçiş

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, TCMB, TÜİK, TEPAV hesaplamaları

*2018'den önce Maliye Bakanlığı

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) itibar açığı* , 07.2002-02.2023

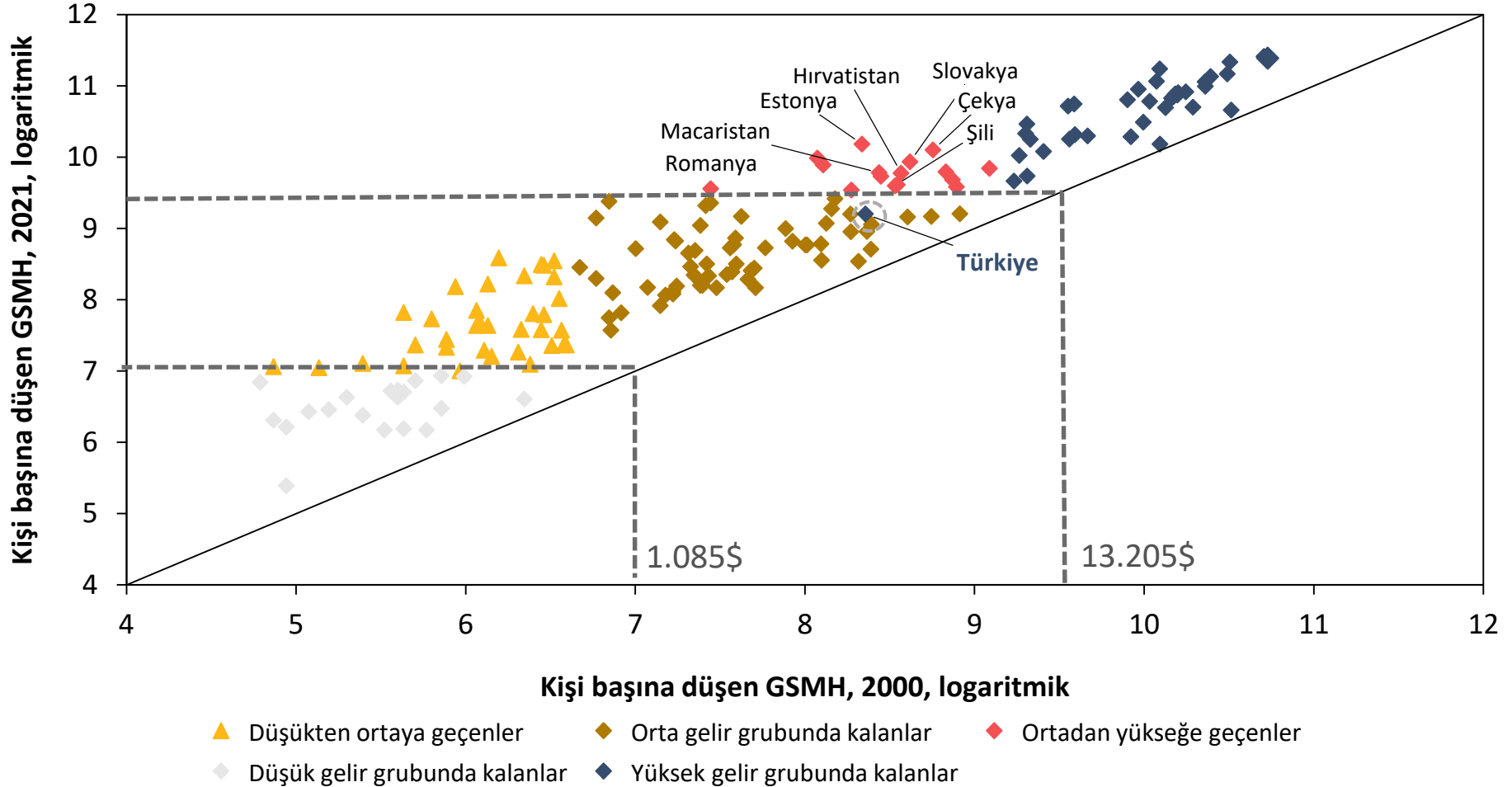

*İtibar açığı, TCMB'nin aylık Piyasa Katılımcıları Anketi'ne katılan profesyonellerin yıl sonu TÜFE beklentilerinin, altı ay önceki resmi enflasyon hedefinden çıkartılmasıyla hesaplanmaktadır. Pozitif değerler (kırmızı) açık, negatif değerler (yeşil) fazlayı göstermektedir.

Kaynak: TCMB, TEPAV hesaplamaları

Artık çukur kazmayı bırakmanın vakti geldi...

2000'den 2021'e ülkelerin gelir grubu geçişleri

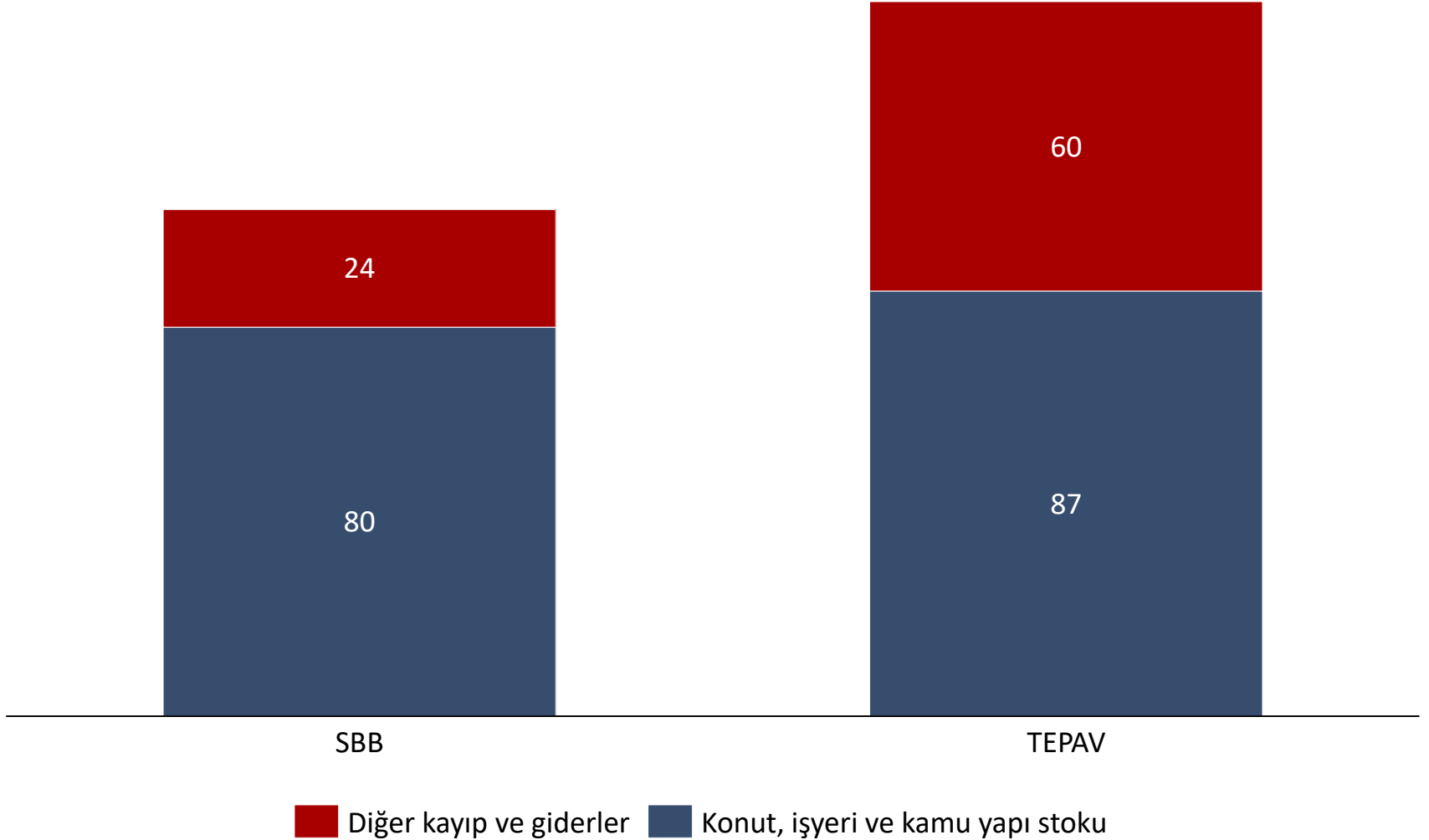

Kaynak: Dünya Bankası, TEPAV hesaplamaları

*Kişi başına düşen GSMH, Atlas yöntemi kullanılmıştır. Üst orta ve alt orta gelir grupları "Orta Gelir Grubu" altında birleştirilmiştir. 2021 yılına göre hesaplanan gelir grupları eşik değerleri çizgilerle belirtilmiştir.

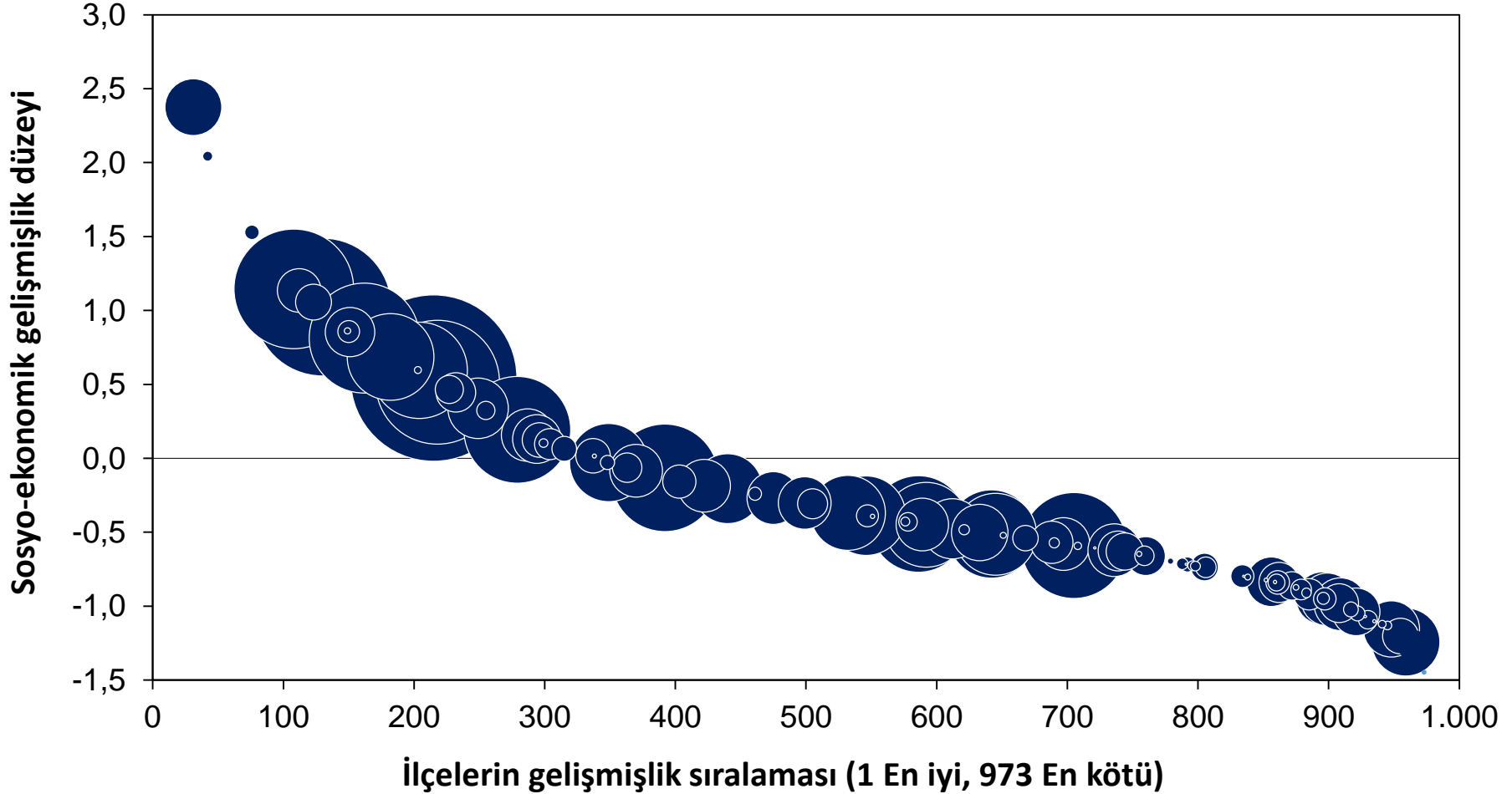
TEPAV hesaplamalarına göre depremin toplam maliyeti 147 milyar doların üzerinde

2023 depreminin maliyeti, milyar USD

Deprem sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi düşük olan ilçeleri daha fazla etkiledi

Sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyine göre ilçelerde hasar ve yıkım oranı

*Daire boyutları yıkık, yıkılacak olan, ağır ve orta hasarlı binaların payını temsil etmekte
Kaynak: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Sanayi Bakanlığı, TEPAV hesaplamaları

Sonuçlar

- **Türkiye, ilk yüzyılda güçlü bir kapasite inşa etti**
 - Sanayiye dayalı bir beceri kapasitesi
 - Makine sanayii ülke sathına yayıldı şimdi imkan alanını genişletiyor
 - Yeşil dönüşümle uyumlu
- **Yeni yüzyıl farklı bir hazırlıklılık gerektiriyor**
 - Yeni muhasebe parametreleri, yeni değer zincirlerine eklenme ve yeni yatırım öncelikleri demek
 - Karbon ve su ayak izi ile atık yönetimine dayalı yeni parametreler
 - İtibak her yerde, her kesimde farklı, eşitsiz olacak
 - Bölünmüş bir toplumda kaybedenler ve kazananlar
- **Türkiye'nin öncelikle katılımcı bir geçiş süreci yönetimine ve akıllı politikalara ihtiyacı var**
 - Akıllı politikalar olmadan mutasavver bir geleceğe doğru sıçrayamayız
 - Adımı atmak, etkiyi ölçmek, hataları hemen düzeltmek lazım, kontrollü/planlı bir dönüşüm süreci
 - Ekonomik ve Sosyal Konsey yeni meşveret meclisi olabilir mi?
 - Fransa ve Hollanda örnekleri ortada